

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

5.1 สรุป

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริโภคและการออมของครูที่มีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด พบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน มีดังนี้ ส่วนใหญ่มีตำแหน่งครูอันดับ 3 จำนวน 206 คน คิดเป็นร้อยละ 56.91 เป็นเพศหญิงจำนวน 248 คน คิดเป็นร้อยละ 68.51 มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 55.25 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 47 ปี มีการศึกษาระดับปริญญาตรี 306 คน คิดเป็นร้อยละ 84.53 มีสถานภาพสมรส 242 คน คิดเป็นร้อยละ 66.85 มีบุตร 1 - 2 คน จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 61.05 โดยจำนวนบุตรเฉลี่ยเท่ากับ 2 คน ไม่มีผู้ที่อยู่ในอุปการะ จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 66.85 ผู้ที่อยู่ในอุปการะเฉลี่ย 1 คน มีรายได้รวมของครอบครัวมากกว่า 55,000 บาทต่อเดือน จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 47.24 รายได้รวมเฉลี่ยเท่ากับ 57,806.59 บาท โดยมีรายได้ประจำอยู่ในช่วง 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 52.48 และเฉลี่ยเท่ากับ 37,209.09 บาทต่อเดือน มีรายได้เสริม 3,001 - 6,000 บาท จำนวน 46 ครอบครัวจากผู้ที่มีรายได้เสริมทั้งหมด 90 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 51.11 เฉลี่ยเท่ากับ 9,722.22 บาทต่อเดือน และมีรายได้อื่นๆ อยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 30 ครอบครัว จากครอบครัวที่มีรายได้อื่นๆ ทั้งหมด 74 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 40.54 และเฉลี่ยเท่ากับ 10,571.43 บาทต่อเดือน และในส่วนของทรัพย์สินมีทรัพย์สินรวมมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2,554,613 บาท โดยเป็นทรัพย์สิน ประเภทบ้าน อาคารและที่ดิน มีมูลค่าทรัพย์สินอยู่ในช่วง 1,000,001 – 2,000,000 บาท จำนวน 141 ครอบครัว จากผู้ที่มีทรัพย์สินประเภทนี้ทั้งหมดจำนวน 322 ครอบครัว คิดเป็น ร้อยละ 43.79 มูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยเท่ากับ 1,902,597.00 บาท ทรัพย์สินประเภทยานพาหนะ มีทรัพย์สินในช่วง 500,001 – 1,000,000 บาท จำนวน 183 ครอบครัว จากทั้งหมด 352 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 51.99 และมีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 570,150.00 บาท ส่วนทรัพย์สินประเภททองคำ อัญมณี มีทรัพย์สินอยู่ในช่วงต่ำกว่า 50,000 บาท จำนวน 54 ครอบครัว จากทั้งหมด 143 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 37.76 มีมูลค่าทรัพย์สินเฉลี่ยเท่ากับ 61,630.17 บาท และมูลค่าทรัพย์สินอื่นๆ อยู่ในช่วง 10,001 – 50,000 บาท จำนวน 48 ครอบครัว จากทั้งหมด 82 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 58.54 มีมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20,235.83 บาท

ในส่วนของการใช้จ่ายในด้านต่างๆ ของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายด้านอาหารสูงสุด โดยค่าใช้จ่ายด้านอาหารเฉลี่ย 8,977.62 บาทต่อเดือน และมีจำนวน 359 ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายด้านนี้ ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือน จำนวน 176 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 42.90 รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายทางด้านที่อยู่อาศัยมีจำนวน 161 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และ 5,001 - 10,000 บาทต่อเดือนจำนวนเท่ากัน คือ 40 ครอบครัว โดยแต่ละช่วงค่าใช้จ่ายคิดเป็นร้อยละ 24.84 มีค่าใช้จ่ายด้านที่อยู่อาศัยเฉลี่ยเท่ากับ 5,958.01 บาทต่อเดือน ส่วนครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายทางด้านเสื้อผ้ามีอยู่จำนวน 311 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน จำนวน 231 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 74.28 และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 1,762.98 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางมีจำนวน 352 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 261 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 74.15 ค่าใช้จ่ายในการเดินทางเฉลี่ยเท่ากับ 4,963.26 บาทต่อเดือน ด้านสาธารณสุขปกจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 1,001 - 3,000 บาทต่อเดือน จำนวน 210 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 58.01 และเฉลี่ยเท่ากับ 2,210.08 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษาพยาบาล มีจำนวน 168 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน จำนวน 96 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 57.14 มีค่าการศึกษาพยาบาลเฉลี่ยเท่ากับ 1,021.41 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายทางด้านการใช้ยาสวนตัวและสันทนาการ มีจำนวน 322 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 2,000 บาทต่อเดือน จำนวน 143 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 44.41 และเฉลี่ยเท่ากับ 3,420.72 บาทต่อเดือน ครอบครัวที่มีค่าใช้จ่ายทางด้านสังคม มีอยู่จำนวน 334 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายต่ำกว่า 1,000 บาทต่อเดือน จำนวน 192 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 57.49 และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 1,388.12 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายด้านการศึกษา มีอยู่จำนวน 173 ครอบครัว ส่วนใหญ่จะมีค่าใช้จ่ายอยู่ระหว่าง 3,001 - 6,000 บาทต่อเดือน จำนวน 52 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 30.06 และเฉลี่ยเท่ากับ 5,317.45 บาทต่อเดือน ค่าใช้จ่ายอื่นๆ มีอยู่จำนวน 111 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีค่าใช้จ่ายอยู่ในช่วง 1,001 - 2,000 บาทต่อเดือน จำนวน 40 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 26.04 และค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากับ 721.66 บาทต่อเดือน และกลุ่มตัวอย่างมีค่าใช้จ่ายรวมส่วนใหญ่ตั้งแต่ 15,001 - 35,000 บาทต่อเดือน จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 40.61 และมีค่าใช้จ่ายรวมเฉลี่ยเท่ากับ 38,476.28 บาทต่อเดือน

พฤติกรรมการออมต่อเดือน พบว่ากลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน ส่วนใหญ่มีการออมเงินเป็นรายเดือน จำนวน 318 คน คิดเป็นร้อยละ 87.85 มีการออมอยู่ในช่วง 1,001 - 3,000 บาทต่อเดือน จำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 51.26 และมีการออมเฉลี่ยเท่ากับ 4,497.42 บาทต่อเดือน

ด้านรูปแบบการออมและการออมโดยรวมของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการฝากหรือซื้อหุ้นสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวนมากที่สุด คือ 362 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ส่วน

ปริมาณการออมในแต่ละรูปแบบ พบว่า ฝากหรือซื้อหุ้นสหกรณ์ออมทรัพย์ ส่วนใหญ่มีการออมในช่วง 100,001 - 500,000 บาท จำนวน 166 ครอบครัว จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 362 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 45.86 และเฉลี่ยเท่ากับ 554,730.77 บาท มีเงินฝากธนาคารพาณิชย์ ธนาคารของรัฐ และสถาบันการเงินอื่นๆ จำนวน 345 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีการออมในช่วง 100,001 - 500,000 บาท จำนวน 201 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 58.26 และเฉลี่ยเท่ากับ 221,513.20 บาท ซื้อประกันชีวิต จำนวน 322 ครอบครัว ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 200,000 - 600,000 บาท จำนวน 214 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 66.46 และเฉลี่ยเท่ากับ 517,099.07 บาท ซื้อสลากออมสินมีจำนวน 69 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีการออมมากกว่า 90,000 บาทขึ้นไป จำนวน 38 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 55.07 และเฉลี่ยเท่ากับ 108,260.87 บาท ซื้อพันธบัตรรัฐบาล จำนวน 27 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีการออม 10,001 - 50,000 บาท จำนวน 10 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 37.04 และเฉลี่ยเท่ากับ 54,444.44 บาท เล่นแชร์จำนวน 25 ครอบครัว ส่วนใหญ่เล่นแชร์มากกว่า 10,000 บาทขึ้นไป จำนวน 16 ครอบครัว เป็นร้อยละ 64.00 และมูลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15,344.00 บาท ซื้อหุ้นสามัญในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย จำนวน 8 ครอบครัว ส่วนใหญ่มีการออมมากกว่า 90,000 บาทขึ้นไป จำนวน 6 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 75.00 และเฉลี่ยเท่ากับ 116,250.00 บาท และครอบครัวกลุ่มตัวอย่างมีการออมโดยรวมอยู่ในช่วง 1,000,001 - 2,000,000 บาทเป็นส่วนใหญ่ จำนวน 134 ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 37.02 โดยเฉลี่ยเท่ากับ 1,952,500 บาท

ในส่วนของหนี้สิน พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 362 คน มีหนี้สินโดยจำแนกเป็นหนี้สินเพื่อที่อยู่อาศัยเฉลี่ยเท่ากับ 650,845.95 บาท โดยผู้ที่เป็นหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยมีอยู่จำนวน 233 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินมากกว่า 1,000,000 บาท จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 36.91 หนี้เพื่อซื้อยานพาหนะ มีจำนวน 217 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินตั้งแต่ 100,001 - 400,000 บาท จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 40.55 เฉลี่ยเท่ากับ 180,535.41 บาท หนี้เพื่อการลงทุนมีอยู่จำนวน 28 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินตั้งแต่ 100,001 - 500,000 บาท จำนวน 12 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 หนี้สินเฉลี่ยเท่ากับ 51,049.72 บาท หนี้บัตรเครดิตมีอยู่จำนวน 45 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินต่ำกว่า 50,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 37.78 เฉลี่ยเท่ากับ 720.73 บาท หนี้เพื่อการบริโภคทั่วไปมีอยู่จำนวน 54 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินมากกว่า 1,000,000 บาท จำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 37.04 เฉลี่ยเท่ากับ 168,157.79 บาท และหนี้อื่นๆ มีอยู่จำนวน 144 คน ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินมากกว่า 1,000,000 บาท จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 เฉลี่ยเท่ากับ 190,074.80 บาท หนี้สินรวมของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินรวมมากกว่า 1,000,000 บาท จำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 44.48 และมีหนี้สินรวมเฉลี่ยเท่ากับ 1,255,097.87 บาท

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาพฤติกรรมกรรมการบริ โภคและการออม ของครูที่มีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด ได้ผลการศึกษาดังนี้

1. พฤติกรรมการบริโภครและ การออม

1.1 พฤติกรรมการบริโภคร พบว่าโดยรวมแล้วครูที่มีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด มีค่าใช้จ่ายรวมหนี้สินเฉลี่ยคนละ 53,361.45 บาทต่อเดือน โดยคิดเป็นร้อยละ 92.31 ของรายได้ โดยเป็นค่าใช้จ่ายด้านอาหารสูงที่สุด รองลงมาคือด้านที่อยู่อาศัย และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การจัดสรรรายได้ของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ปรากฏว่าการจัดสรรรายได้ของครูที่มีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ครูลำพูน จำกัด ในด้านการใช้จ่ายของครอบครัวโดยรวมแล้วต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ สาเหตุเนื่องมาจากเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษากำหนดเพื่อเป็นแนวทางในการใช้จ่าย ยังไม่ครอบคลุมการใช้จ่ายของครูในทุกๆ ด้าน จากการศึกษาค่าใช้จ่ายของครู ยังพบว่าครูมีค่าใช้จ่ายที่นอกเหนือจากเกณฑ์ ได้แก่ ค่าใช้จ่ายเพื่อชำระหนี้ ค่าใช้จ่ายด้านสังคม ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา และค่าใช้จ่ายอื่นๆ

1.2 พฤติกรรมการออม พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวน 362 คน ส่วนใหญ่มีการออมเงินเป็นรายเดือนร้อยละ 87.85 มีลักษณะการออม โดยการแบ่งเงินออมไว้ก่อน เหลือแล้วจึงนำไปใช้ มีจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 69.89 โดยมีวัตถุประสงค์การออมเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในอนาคตมากที่สุด มีจำนวน 315 คน คิดเป็นร้อยละ 87.02 และมีการออมเฉลี่ยเท่ากับ 4,497.42 บาทต่อเดือน

2. การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคและการออม

2.1. ปัจจัยด้านรายได้

1) ความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายในการบริโภคและการออม (Marginal Propensity to Consume: MPC and Marginal Propensity to Saving: MPS)

การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคต่อรายได้ พบว่า รายได้รวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคในครอบครัวที่ระดับนัยสำคัญน้อยกว่า 0.01 เปอร์เซนต์ (Sig. = .000) ค่าความโน้มเอียงหน่วยสุดท้ายของการบริโภคและการออมที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 0.791 และ 0.209 ตามลำดับ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้ารายได้เปลี่ยนแปลงไป 1 บาท จะทำให้การบริโภคในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป 0.791 บาท และการออมเปลี่ยนแปลงไป 0.209 บาท ในทิศทางเดียวกัน

2) ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภคและการออม (Average Propensity to Consume; APC and Average Propensity to saving; APS)

2.1) ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการบริโภค (Average Propensity to Consume; APC)

จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคพบว่า การบริโภคโดยรวมของครอบครัวมีค่า APC เท่ากับ 0.92 สามารถอธิบายได้ว่า รายได้ 1 บาท ถูกใช้ไปเพื่อการบริโภคโดยรวม 0.92 บาท สามารถอธิบายได้ว่า โดยค่าใช้จ่ายด้านการชำระหนี้ มีค่า APC สูงที่สุดเท่ากับ 0.308 หมายความว่า เงิน 1 บาท จะถูกใช้เพื่อการชำระหนี้เท่ากับ 0.308 บาท

2.2) ความโน้มเอียงเฉลี่ยในการออม (Average Propensity to Saving; APS)

จากการศึกษาพฤติกรรมการออม พบว่าการออมของครอบครัวมีค่า APS เท่ากับ 0.08 สามารถอธิบายได้ว่า รายได้ 1 บาท ถูกใช้ไปเพื่อการออม 0.08 บาท

2.2 ปัจจัยด้านทัศนคติ

1) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภค** จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครูที่มีหนี้สินได้แก่ ปัจจัยทางด้านจิตวิทยาและปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม พบว่าปัจจัยด้านจิตวิทยามีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 0.62 จัดได้ว่ามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคในระดับปานกลาง โดยปัจจัยทางด้านจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านการรับรู้ในคุณสมบัติของสินค้าหรือบริการ รองลงมาคือปัจจัยด้านความเชื่อ สำหรับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0.40 จัดได้ว่ามีผลกระทบต่อพฤติกรรมการบริโภคในระดับปานกลาง โดยปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมการบริโภค รองลงมาคือปัจจัยด้านครอบครัว เมื่อเปรียบเทียบปัจจัยระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยากับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมแล้ว พบว่าปัจจัยทางด้านจิตวิทยามีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการบริโภคของครูที่มีหนี้สินมากกว่าปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อม

2) **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออม** จากการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการออม ได้แก่ ปัจจัยด้านรายได้ ปัจจัยด้านค่าใช้จ่าย ปัจจัยทางผลตอบแทน ปัจจัยระยะเวลา และปัจจัยอื่นๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านค่าใช้จ่าย โดยมีคะแนนเฉลี่ยระดับอิทธิพลเท่ากับ 2.54 เมื่อแปลผลแล้วจัดได้ว่ามีอิทธิพลในระดับมาก โดยปัจจัยที่มีคะแนนเฉลี่ยระดับอิทธิพลสูงสุดเท่ากับ 2.65 ได้แก่ ปัจจัยความต้องการใช้จ่ายในยามฉุกเฉินและปัจจัยรายได้ต่อเดือน เมื่อแปลผลแล้วจัดได้ว่ามีอิทธิพลในระดับมาก

3. การศึกษาภาระหนี้สินและปัญหาที่เกิดจากการมีหนี้สิน

จากการศึกษา พบว่า ภาระหนี้รวมเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 1,255,097.87 บาท และงวดชำระเฉลี่ยเท่ากับ 17,620.14 บาทต่อเดือน ปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด คือ ปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 1.10 ซึ่งระดับคะแนนดังกล่าวจัดเป็นปัญหาในระดับน้อย รองลงมาคือปัญหาความเครียด มีค่าเฉลี่ย 0.93 จัดเป็นปัญหาในระดับน้อย และโดยรวมแล้วการมีหนี้สินของกลุ่มตัวอย่างจะก่อให้เกิดปัญหาในระดับน้อย

5.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) จากการศึกษาด้านค่าใช้จ่ายต่อเดือน พบว่า ครุมีค่าใช้จ่ายต่อเดือนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ บางคนมีค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าหรือเท่ากับรายได้ทำให้ไม่มีเงินออมต่อเดือน ดังนั้นเพื่อให้เกิดความมีวินัยในการใช้จ่าย และมีการออมที่ดี ควรมีการทำบัญชีรายรับ รายจ่าย และการออมของครอบครัว

2) จากการศึกษาการจัดสรรรายได้เพื่อการใช้จ่ายและการออมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนการจัดสรรรายได้ที่ยังไม่สมดุล สืบเนื่องจากสัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านหนี้สินที่สูง รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงควรมีการจัดอบรม เชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดสรรค่าใช้จ่ายมาให้ความรู้แก่ครู เพื่อให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดสรรรายได้ที่ถูกต้อง สามารถนำความรู้ นั้นมาใช้ในการจัดสรรค่าใช้จ่ายของครอบครัวอย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการรณรงค์ปลูกฝังให้ครูเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางสังคมที่มีการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย

3) จากการศึกษาครูบางส่วนมีค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้ ทำให้ต้องมีการสร้างหนี้และเกิดปัญหาหนี้สินขึ้น ดังนั้น ครูควรมีการประกอบอาชีพเสริมหรือมีการจัดทำโครงการสร้างอาชีพเสริมที่ยั่งยืนให้กับครู เพื่อเพิ่มรายได้เสริมให้กับครอบครัว และช่วยลดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงินและปัญหาอื่นๆ ที่เกิดจากการมีหนี้สินของครู

4) จากการศึกษาพบว่าครุมีภาระหนี้สินจำนวนมากและสามารถผ่อนหนี้เพิ่มขึ้นได้เรื่อยๆ รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรมีการจำกัดขอบเขตการกู้เงินในที่อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมกับรายได้ เพื่อให้เหลือรายได้สำหรับการใช้จ่ายในครอบครัวอย่างเพียงพอและสามารถมีเงินออมเพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็นได้

5) จากการศึกษาพบว่าครุมีภาระหนี้สินจำนวนมาก เนื่องจากงวดชำระเงินของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูที่สามารถผ่อนชำระต่ำกว่าเกณฑ์ที่ทางธนาคารกลางกำหนดไว้ได้ จึงควรมีการควบคุมสหกรณ์ให้มีการเรียกเก็บงวดผ่อนชำระของครูที่มีหนี้สินให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานของธนาคารกลาง และมีการกำหนดระยะเวลาผ่อนชำระหนี้ที่เหมาะสม

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

- 1) ควรขยายขอบเขตการศึกษาถึงครูที่ไม่มีหนี้สินด้วย เพื่อนำมาเปรียบเทียบพฤติกรรมการบริโภคกับครูที่มีหนี้สิน
- 2) ควรจะมีการสำรวจข้อมูลด้านหนี้สินของครูจากสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อนำมาประกอบการศึกษา
- 3) ควรมีการสำรวจลงรายละเอียดด้านค่าใช้จ่าย เช่น ประเภทของค่าใช้จ่าย เพื่อคู่ลักษณะการบริโภคในแต่ละด้าน
- 4) ควรปรับปรุงแบบสอบถามในส่วนของข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนของค่าใช้จ่ายในการบริโภคและค่าใช้จ่ายในการออมให้เป็นแบบปรนัย เพื่อจะได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการอย่างครบถ้วนและง่ายต่อการตอบแบบสอบถาม